

Dr. sc. Petar CERONJA, docent
Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet
petar.ceronja@pravo.hr

UDK 347.763:656.96(497.5/.6)
656.96(497.5/.6)
Rad stigao: 8. svibnja 2026.
Rad prihvaćen: 18. svibnja 2026.
Izvorni znanstveni rad

UGOVOR O ŠPEDICIJI I NASTUP ŠPEDITERA ZA SVOJ (VLASTITI) RAČUN

Sažetak: Iako iz pojmovnog određenja ugovora o špediciji (otpremi), kako u pravu Republike Hrvatske tako i u pravu Bosne i Hercegovine, proizlazi da špediter u ispunjavanju svojih temeljnih obveza iz ugovora djeluje u svoje ime, a za račun nalogodavca, a iznimno u ime i za račun nalogodavca, (drugim riječima, uvijek za račun nalogodavca) postoje slučajevi u kojima špediter, ispunjavajući ugovorne obveze, djeluje za svoj (vlastiti) račun. Štoviše, u suvremenoj poslovnoj praksi takav način špediterova nastupa postaje pravilo, a ne iznimka. Preuzimajući odgovornost za izvršenje cjelokupnog otpremničko – prijevozničkog poduhvata suvremeni špediter se pretvara u tzv. sveopćeg poduzetnika prometa robom koji sve češće i sâm neposredno pruža usluge koje je tradicionalno isključivo ugovarao s trećima za račun nalogodavca i to ponajprije uslugu prijevoza robe, ali i skladištenja robe. Objedinjavanjem predmetnih radnji i poslova u jedinstvenu uslugu špediter koji posjeduje ili može angažirati odgovarajuće prijevozne i skladišne kapacitete se u gospodarskom smislu pretvara i u logističara, odnosno poduzetnika koji sa svojim nalogodavcima sklapa ugovore o logistici čiji gospodarski temelj i pravno vrelo možemo pronaći upravo u djelovanju špeditera za svoj (vlastiti) račun. U radu se stoga razmatraju tipični slučajevi špediterova djelovanja za svoj (vlastiti) račun s posebnim naglaskom na tzv. posebne slučajeve špedicije (špedicije s fiksnom naknadom i zbirne špedicije) i pravni učinci takvog načina špediterova djelovanja. Razgraničava se i pojašnjava djelovanje špeditera za svoj račun od nastupanja za račun nalogodavca te se predlažu određene de lege ferenda intervencije u zakonodavni okvir.

Ključne riječi: špedicija (otprema), špediter, fiksna špedicija, zbirna špedicija, samostalni nastup špeditera.

1. Uvod

Ugovor o špediciji u hrvatskom je pravu uređen Zakonom o obveznim odnosima¹ (dalje ZOO) pod nazivom Ugovor o otpremi (špedicija).² Ugovorom o otpremi obvezuje

¹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 145/2023, 155/2023. U Federaciji Bosne i Hercegovine ovaj je ugovor uređen u Zakonu o obligacionim odnosima (Sl. list SFRJ, br. 29/1978, 39/1985, 45/1989 - odluka USJ i 57/1989, "Sl. list RBiH", br. 2/1992, 13/1993 i 13/1994 i "Sl. novine FBiH", br. 29/2003 i 42/2011 dalje: ZOO FBiH) pod nazivom Otpremanje (špedicija). Zakon o obveznim odnosima je u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji vrijedio kao savezni zakon, te sve države nastale na području nakadašnje SFRJ baštine odredbe ZOO-a. U tom smislu sve što za špediciju vrijedi u hrvatskom pravu, na odgovarajući se način može primijeniti i na pravo BiH.

² Za pojam ugovora o špediciji u hrvatskom pravu vidi: BUKLJAŠ, I. u: BUKLJAŠ, I., VIZNER, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Posebni dio, knjiga 4., Zagreb, 1979., str. 2447 – 2481, CARIC, S., u: BLAGOJEVIĆ, B., KRULJ, V., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, drugo

se otpremnik radi prijevoza stvari sklopiti, u svoje ime a za račun nalogodavca, ugovor o prijevozu i druge ugovore potrebne za izvršenje prijevoza te obaviti ostale uobičajene poslove i radnje, a nalogodavac se obvezuje isplatiti mu određenu naknadu.³ Ako je ugovorom predviđeno, otpremnik može sklopiti ugovor o prijevozu i poduzimati druge pravne radnje u ime i za račun nalogodavca.⁴ Zakonom je, dakle, propisan nastup špeditera „za račun“ nalogodavca bez obzira djeluje li špediter „u svoje ime“ ili „u ime“ nalogodavca, a koji nastup je predviđen tek kao podredna mogućnost.

Pristup zakonodavca ne čudi s obzirom na povijesni razvoj špedicije kao gospodarske djelatnosti i ugovornog odnosa nastalog iz i na temelju ugovora o komisiji.⁵ Naime, ugovor o špediciji i ugovor o komisiji srodni su i bliski, pa se špedicija, kako povijesno tako i poredbeno, smatra i posebnom vrstom komisije.⁶ Stoga je i predviđeno da se na odnose nalogodavca i špeditera koji nisu uređeni zakonom na odgovarajući način primjenjuju pravila o ugovoru o komisiji i ugovoru o trgovinskom zastupanju.⁷ Podredna

izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1983., str. 1796 – 1825., CARIC, S., *Pravni odnosi između komitenta i špeditera iz ugovora o špediciji*, (doktorska disertacija), Beograd, 1964., CERONJA, P., *Ugovor o logističkoj špediciji*, (doktorska disertacija), Zagreb, 2025., ERAKOVIĆ, A., *Pravni položaj i odgovornost špeditera*, (magistarski rad), Zagreb, 1985., GORENC, V. u GORENC, V. (ured), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 1255 – 1282., GRABOVAC, I., *Ugovor o otpremanju*, Pravo i porezi, 8/1997, str. 7 – 10., GRUBIŠIĆ, A., *Ugovor o špediciji s posebnim osvrtnom na opće uvjete poslovanja špediterskih organizacija*, (magistarski rad), Zagreb, 1979., MARUŠIĆ, S., *Izvori prava i pojam ugovora o špediciji*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, XI/1974., Split, 1974., str. 117 – 125., MILADIN, P., *Izravna komisionarova trgovina s komitentom, zbirna špedicija i špedicija s fiksnom naknadom*, Liber amicorum Mladen Žuvela: život posvećen vladavini prava/urednici Tatjana Josipović, Danko Špoljarić, Zagreb (2022); str. 351 – 387., ZELENKA, R., *Špediterovo pravo*, četvrto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2001. Za s hrvatskim pravom usporedivo njemačko pravo vidi: BYDLINSKI, P., u SCHMIDT, K., (et. al.), *Münchener Kommentar, Handelsgesetzbuch, Band 7., Transportrecht*, Verlag C.H. Beck, Verlag Vahlen, München, 2009., *Vorbemerkungen vor § 453*, BYDLINSKI, P., VALDER H., u: DRESCHER, I.; FLEISCHER, H., SCHMIDT, K. (et. al.), *Münchener Kommentar, Handelsgesetzbuch, Band 7., Transportrecht*, Verlag C.H. Beck, Verlag Vahlen, München, 2023., §§ 453 – 466., CANARIS, C. W., *Handelsrecht*, 24. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 2006., § 31, HELM, J. G., u: CANARIS, C. W., SCHILLING, W., ULMER, P. (ured.), *HGB Staub Großkommentar, Speditionsgeschäft*, §§ 407 – 415, Walter de Gruyter, Berlin, 1986., KOLLER, I., *Transportrecht*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Verlag C.H. Beck, München, 2010., RINKLER, A., u: EBENROTH, BOUJONG, JOOST, STROHN, *Handelsgesetzbuch, Kommentar, Band 2, Transportrecht, Bank und Borsenrecht*, 2. izdanje, Verlag C.H. Beck, Verlag Vahlen, München, 2009., SCHMIDT, K., *Handelsrecht*, 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Köln, 1994., § 33. Za s hrvatskim pravom usporedivo austrijsko pravo vidi: KREJCI, H., *Handelsrecht*, treće, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Manz Verlag, Beč, 2005., SCHAUER, M., u: KREJCI, H., (ured.), *Kommentar zu den durch das HaRAG 2005 eingeführten Neuerungen im Unternehmersgesetzbuch und im Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Beč, 2007. Za s hrvatskim i BiH pravom usporedivo slovensko pravo vidi: JERMAN, B., *Vprašanje logističnega prava*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, KRANJČ, V., *Gospodarsko pogodbeno pravo*, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta.

³ Čl. 849. st. 1. ZOO-a kojem odgovara čl. 827. st. 1. ZOO FBiH.

⁴ Čl. 849. st. 2. ZOO-a kojem odgovara čl. 827. st. 2. ZOO FBiH

⁵ O povijesnom razvoju ugovora o špediciji i špedicije kao djelatnosti vidi detaljno u CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 8 – 25.

⁶ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 52, MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 351.

⁷ Čl. 851. ZOO-a. Detaljno o podrednoj primjeni tih pravila i o stajalištu da se ne treba nekritički prihvatiti vladajuće shvaćanje domaće doktrine da je riječ o isključivoj podrednoj primjeni pravila ugovora o komisiji kad špediter nastupa u svoje ime, naspram isključive podredne primjene pravila

primjena ovih pravila, međutim, ne govori mnogo o tome može li, kako i kada špediter djelovati za svoj račun, s obzirom da ona podrazumijeva djelovanje špeditera za račun svog nalogodavca.

U tom smislu valja poći od temeljne obveze špeditera iz ugovora o špediciji odnosno od gospodarske svrhe ovog pravnog posla. Jedinstveno je stajalište domaće i strane pravne književnosti kako je organizacija prijevoza robe odnosno otprema robe temeljna obveza špeditera.⁸ Ta je obveza dio pojma ugovora o špediciji, a ZOO je osobito naglašava, što proizlazi iz izraza „radi prijevoza stvari... sklopiti ugovor o prijevozu“. Sklapanje ugovora o prijevozu robe, i to za račun nalogodavca, jest ključan provedbeni posao koji špediter mora sklopiti da bi ispunio svoju obvezu, ali ni u kom slučaju jedini,⁹ pri čemu ZOO taksativno ne nabraja ostale ugovore koje špediter mora sklopiti kao ni uobičajene poslove i radnje koje špediter mora ispuniti da bi izvršio svoje ugovorne obveze. Iz odredaba ZOO-a, uvidom u poslovnu praksu špeditera, kao i odredaba općih uvjeta poslovanja koje špediteri redovito primjenjuju u poslovnoj praksi, može se ipak zaključiti da je riječ o sklapanju ugovora o uskladištenju, ugovora o osiguranju, obavljanju carinskih radnji, sklapanju ugovora o utovaru, istovaru, pretovaru, sortiranju, pakiranju robe i sl., stručnom savjetovanju u vezi s otpremom robe i.t.d.¹⁰

Iako je, kao što je već i rečeno, i na poredbenoj razini zakonima predviđeno da špediter ugovore o prijevozu i ostale ugovore potrebne za otpremu robe sklapa za račun nalogodavca, za potrebe ovog rada osobito se važnim čini spomenuti značajnu promjenu koju je 1998. u pojam ugovora o špediciji unio njemački zakonodavac. Naime, nakon višegodišnje stručne rasprave i analize donesen je tzv. *Transportrechtreformgesetz* (TRG)¹¹, a kojim propisom su izmijenjene odredbe njemačkog Trgovačkog zakonika (*Handelsgesetzbuch*, HGB) kojima su bili uređeni ugovor o prijevozu, ugovor o špediciji i ugovor o uskladištenju. Ne ulazeći u detalje ove opsežne reforme,¹² u njemačkom je pravu ugovor o špediciji uređen novim odredbama §§ 453 – 466 HGB-a. U § 453 Abs. 1 i 2 propisano je kako se ugovorom o špediciji špediter obvezuje pošiljatelju pobrinuti se za otpremu robe, a pošiljatelj se špediteru obvezuje platiti ugovorenu naknadu. Reformom je, dakle, napuštena stoljetna definicija ugovora o špediciji iz ranijeg § 407 HGB-a koja je špeditera (pa samim time i ugovor o špediciji) definirala kao osobu koja se obrtimize, u svoje ime a za račun pošiljatelja, brine o otpremi robe putem prijevoznika ili brodarka.

ugovora o trgovinskom zastupanju kad špediter nastupa u ime nalogodavca više u: CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 52 i dalje.

⁸ Tako, primjerice, BYDLINSKI, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 106, CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 507, CARIĆ, *op. cit.* u bilj. 2, str. 46, CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 45, ERAKOVIĆ, *op. cit.* u bilj. 2, str. 6.

⁹ U tom smislu RINKLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 27.

¹⁰ Za Republiku Hrvatsku osobito su važni Opći uvjeti međunarodnih otpremnika Hrvatske koje donosi Udruženje međunarodnih otpremnika Hrvatske pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (dalje: Opći uvjeti MOH) pri čemu se trenutačno primjenjuju opći uvjeti poslovanja iz 2005. godine. U tom smislu su, primjerice, u čl. 2. ovih općih uvjeta detaljno raspisani uobičajeni poslovi i radnje koje špediter, za potrebe primjene općih uvjeta opisan i kao “organizator otpreme” Opći uvjeti poslovanja dostupni na: <https://www.hgk.hr/documents/opci-uvjeti-poslovanja-medunarodnih-otpremnika-hrvatske200558cbe1d685eb4.pdf>.

¹¹ *Das Gesetz zur Neuregelung des Fracht, Speditionen und Lagerrechts*, BGBl. 1998/I/1588.

¹² Detaljno o reformi, napose o razlozima i ciljevima reforme v. CZERWENKA, B. u SCHMIDT, K., (et. al.), *Münchener Kommentar, Handelsgesetzbuch, Band 7., Transportrecht*, Verlag C.H. Beck, Verlag Vahlen, München, 2009., Einleitung.

Drugim riječima, njemački je zakonodavac, uvažavajući gospodarsku realnost i promjene koje su se događale u poslovnoj praksi špeditera isključio djelovanje špeditera za račun nalogodavca (i u svoje ime) kao sastavni dio pojma ugovora o špediciji. Naime, špediter je svoje obveze iz ugovora tradicionalno ispunjavao kao stručni, kvalificirani nalogoprimac koji organizira prijevoz za račun nalogodavaca, ne pružajući pritom izravno uslugu prijevoza ili uskladištenja robe. U razvijenim je gospodarstvima ovako zamišljen ugovor o špediciji postao stvar prošlosti s obzirom da špediteri sve više samostalno i neposredno pružaju usluge prijevoza ili skladištenja robe ili preuzimaju odgovornost za prijevoz ili skladištenje robe te samim time u poslovima organizacije prijevoza robe više ne nastupaju isključivo za račun nalogodavaca, već za svoj račun.¹³

2. Ispunjavanje obveza iz ugovora za račun nalogodavca ili svoj (vlastiti) račun

Kao što je već i istaknuto, zakonskom definicijom ugovora o špediciji predviđeno je djelovanje špeditera u ispunjavanju obveza iz ugovora za račun nalogodavca. Opisano u jednoj rečenici, djelovanje odnosno ispunjavanje obveza iz ugovora za račun trećih u osnovi znači obvezu prenijeti na osobu za čiji se račun djeluje sve koristi odnosno zaradu, ali i troškove koji proizlaze iz izvršenih poslova.¹⁴ U ekonomskom, gospodarskom smislu nalogodavac je gospodar posla te se gospodarski učinci sklopljenog ugovora osjećaju ponajprije na imovini nalogodavca. Preneseno na ugovor o špediciji, to zapravo znači sljedeće: nalogodavac uživa gospodarske koristi provedbenih poslova, pri čemu u konačnici on plaća trošak prijevoza i sve ostale troškove otpreme robe.¹⁵ Dakle, sve gospodarske koristi otpreme robe pripadaju nalogodavcu, a sve obveze koje je nužno podmiriti u vezi s otpremom (trošak prijevoza, skladištenja, carine, osiguranje i sl.) u konačnici je dužan snositi nalogodavac, pri čemu špediter ima pravo na naknadu za pruženu uslugu.

Sve navedeno proizlazi i iz čl. 863. ZOO-a (čl. 841. ZOO FBiH) po kojem je nalogodavac dužan špediteru naknaditi potrebne troškove učinjene radi izvršenja naloga, a koje špediter može zahtijevati odmah pošto je troškove učinio, pri čemu je nalogodavac dužan na špediterov zahtjev predujmiti iznos potreban za troškove koje zahtijeva izvršenje naloga. Osim toga, predviđena je i obveza špeditera na polaganje računa koja je uređena čl. 860. ZOO-a (čl. 838. ZOO FBiH) na način da špediter dužan nakon završenog posla položiti račun nalogodavcu, a prema zahtjevu nalogodavca to je dužan učiniti i u tijeku izvršavanja naloga. Riječ je o načelno propisanoj obvezi na koju se podredno trebaju primijeniti pravila ugovora o komisiji, sve u skladu s čl. 851. ZOO-a (čl. 829. ZOO FBiH).

Naime, i pogledu iste obveze komisionara iz čl. 794. ZOO-a, treba primijetiti da je u okviru obveze na polaganje računa komisionara prema nalogodavcu komisionar

¹³ Tako BYDLINSKI, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 10, slikovito opisuje pad važnosti klasične špedicije i uobičajenog načina djelovanja špeditera za račun nalogodavca te zaključuje da tzv. obavljanje špediterskih poslova „s pisaćeg stola“ (*Geschäftsbesorgungstätigkeit vom Schreibtisch aus*) danas postoji isključivo u pomorskim lukama.

¹⁴ Tako za s hrvatskim pravom usporedivo njemačko pravo BYDLINSKI, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 133, HELM, *op. cit.* u bilj. 2, §§ 407 – 409 rbr. 5.

¹⁵ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 60.

dužan predati komitentu sve što je primio po osnovi posla izvršenog za njegov račun te prenijeti na komitenta tražbine i ostala prava koja je stekao prema trećemu s kojim je obavio posao u svoje ime i za njegov račun. U tom se smislu obveza špeditera na polaganje računa treba promatrati i kroz podrednu primjenu čl. 794. ZOO-a, odnosno obveze na predaju svega što je primljeno po osnovi provedbenih poslova potrebnih za otpremu robe uključujući i eventualni prijenos tražbina ili ostalih prava na nalogo-davca. Drugim riječima, špediter je dužan ustupiti sve tražbine i prava koje ima prema trećim osobama te je dužan izvijestiti nalogodavca o svemu što je učinjeno tijekom ispunjenja ugovora o špediciji kao i o troškovima učinjenima za račun nalogodavca.¹⁶

Druga strana medalje, odnosno špediterove obveze na polaganje računa jest odgovornost koju špediter ima sklapajući provedbene otpremničke poslove za račun nalogodavca. Zakonom je propisano kako špediter odgovara za izbor prijevoznika te za izbor drugih osoba s kojima je u izvršenju naloga sklopio ugovor (primjerice ugovor o uskladištenju robe i sl.), ali ne odgovara i za njihov rad, osim ako je tu odgovornost preuzeo ugovorom.¹⁷ Osim toga, špediter koji povjeri drugom špediteru izvršenje naloga umjesto da ga sam izvrši, odgovara za rad tog špeditera osim ako nalog sadrži izričito ili prešutno ovlaštenje da povjeri izvršenje naloga drugom špediteru ili ako je to očito u interesu nalogodavca.¹⁸ Propisani način odgovornosti špeditera dodatno je učvršćen odredbom zakona prema kojoj se odgovornosti predviđene izloženim zakonskim odredbama ne mogu ugovorom isključiti ni ograničiti. Drugačija odgovornost špeditera, razumije se, može postojati u slučajevima u kojima špediter ugovornom klauzulom ili načinom svojega nastupa preuzima odgovornost za rad osoba kojima se služi u ispunjenju obveza prema nalogodavcu.

Promatrano s motrišta nalogodavčevih interesa, temeljni cilj nalogodavca jest svakako sigurna otprema robe, u što kraćem roku, za što povoljniju cijenu. Okolnost da špediter prijevoz organizira za nalogodavčev račun treba se staviti na vagu i u odnos s gospodarskim prednostima predvidivosti troškova otpreme i pojačanom odgovornosti špeditera. Naime, obilježje suvremenih procesa proizvodnje i pružanja usluga jest koncentriranje poduzetnika na temeljne aktivnosti i djelatnosti (*core competence*), uz izdvajanje većine poslovnih aktivnosti koje nisu njihova temeljna gospodarska djelatnost (*outsourcing*) pri čemu poslovna praksa pokazuje da poduzetnici kojima to nije primarna djelatnost u većem opsegu iz vlastitih poslovnih sustava izdvajaju aktivnosti prijevoza, skladištenja robe kao i različite ostale logističke aktivnosti povezane s robom.¹⁹ Ako se spomenute usluge pružaju integrirano i jedinstveno, od strane jednog poduzetnika, tada je riječ o ugovoru o logistici odnosno suvremenim logističarima koji preuzimaju odgovornost za prijevoz robe, skladištenje robe, manipulaciju robom i ostale logističke činidbe.²⁰ Nije riječ o tome da takav poduzetnik nužno mora samostalno pružati predmetne usluge, već da preuzima odgovornost za njihovo ispunjenje

¹⁶ Tako GORENC, *op. cit.* u bilj. 2, str. 1272.

¹⁷ V. čl. 856. st. 1. ZOO-a kojem odgovara čl. 834. st. 1. ZOO FBiH.

¹⁸ Usp. čl. 856. st. 1. i 2. ZOO-a.

¹⁹ Detaljno u CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 34 i dalje.

²⁰ O nastanku, pojmu i pravnoj prirodi ugovora o logistici i vezi s ugovorom o špediciji detaljno u CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 91 – 149 kao i u CERONJA, P., *Ugovor o logistici*, Zbornik susreta pravnika, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, (2022); str. 227 – 268.

i za to naplaćuje određenu naknadu, djelujući tako za svoj račun, a ne za račun svog nalogodavca, jednako kao što to u određenim slučajevima radi i špediter. Drugim riječima, ne samo da je djelovanje špeditera za svoj račun moguće i dopušteno, ono je u suvremenom robnom prometu postalo i pravilo, pri čemu je jedan od osnovnih razloga za to činjenica da špediteri sve više sklapaju ugovore o špediciji s ukupnom (fiksnom) naknadom čije je temeljno obilježje djelovanje špeditera za svoj račun.²¹

3. Ugovor o špediciji s ukupnom (fiksnom) naknadom

Ugovor o špediciji s ukupnom (fiksnom) naknadom je jedan od tzv. posebnih slučajeva otpremanja. Kad je ugovorom o špediciji određen ukupan iznos za izvršenje naloga o otpremi, on obuhvaća naknade za otpremu, prijevoz, i sve ostale troškove, ako nije što drugo ugovoreno, a u tom slučaju špediter odgovara i za rad prijevoznika i drugih osoba kojima se poslužio na temelju ovlaštenja iz ugovora.²² Sklapanje ugovora o špediciji s fiksnom naknadom u poslovnoj se praksi još naziva i sklapanjem ugovora o špediciji na temelju forfaitnog stava, odnosno ponude špeditera u obliku jedne ukupne svote za sve poslove otpremanja, koja može sadržavati troškove prijevoza, troškove carinskog zastupanja, troškove skladištenja i druge slične izdatke.²³

Gospodarski smisao i podloga špedicije s fiksnom naknadom su jasni, kao i djelovanje odnosno nastup špeditera za svoj račun u ovom slučaju. Ovaj način sklapanja ugovora pruža mogućnost objema ugovornim stranama ostvariti svoje gospodarske interese na optimalan način. Špediter u ovom slučaju djeluje za svoj račun zato što gospodarski učinci sklopljenih provedbenih poslova pogađaju njega, a ne nalogodavca. Ugovaranje jedne ukupne svote za sve poslove otpremanja stavlja špeditera u poziciju da njegova korist iz sklopljenog ugovora bude veća ili manja od koristi koja bi se sastojala isključivo od plaćanja naknade za pruženu uslugu, pri čemu špediterova korist suštinski ovisi o njegovim sposobnostima pronalaska rentabilnijih izvršitelja provedbenih poslova.²⁴

S druge strane, nalogodavac od samog početka zna koliki je operativni trošak otpreme i dopreme robe i na temelju toga može preciznije izračunati i predvidjeti svoje troškove poslovanja, pri čemu ekonomska logika nalaže kako će tržišni rast odabira onih špeditera koji nude uslugu otpreme robe s fiksnom naknadom ujedno i rezultirati povećanjem broja špeditera koji nude takvu uslugu, a konkurencija među njima posljedično bi trebala smanjiti ukupne troškove špedicije.²⁵ ZOO štiti nalogodavčeve interese propisujući odgovornost špeditera pri špediciji s fiksnom naknadom za rad prijevoznika i drugih osoba kojima se poslužio na temelju ovlaštenja iz ugovora, nasuprot uobičajene odgovornosti za izbor prijevoznika i drugih osoba s obzirom da će za špeditera koji nastupa za svoj račun ključan biti kriterij cijene, ali ne nužno i kvalitete pružene usluge. Iako se i kod špe-

²¹ O tome da je djelovanje špeditera za svoj račun postalo pravilo vidi, prije svih, u: CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 508. O tome da je sklapanje ugovora o špediciji s ukupnom (fiksnom) naknadom tipičan i temeljni slučaj nastupa špeditera za svoj račun vidi: BYDLINSKI, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 133, HELM, *op. cit.* u bilj. 2, §§ 407 – 409 rbr. 5, CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 508, RINKLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 453 rbr. 35.

²² V. čl. 866. ZOO – a kojem odgovara čl. 844. ZOO FBiH.

²³ Tako ZELENIKA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 76. Vidi i čl. 5. Općih uvjeta poslovanja MOH-a.

²⁴ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 61.

²⁵ *Ibid.*

dicije u kojoj špediter nastupa za račun nalogodavca (klasična, redovita špedicija) može izračunati trošak prijevoza robe, smisao fiksiranja (osim jasnog gospodarskog razloga) jest i u odgovornosti špeditera za dogovorenu ukupnu naknadu, pri čemu ta naknada neće biti veća od one koja je ugovorena, što ujedno znači mnogo jednostavniju kalkulaciju ukupnih nalogodavčevih poslovnih troškova.²⁶ Gospodarski značaj kao i učestalost fiksiranja naknade manje je prisutna u sporadičnim, povremenim otpremama robe te se puna svrha ukupne, fiksne naknade ispunjava u potencijalnom trajnijem obveznom odnosu sa špediterima koji je posljedica trajnijih poslovnih odnosa nalogodavaca s kupcima ili prodavateljima iz ugovora o kupoprodaji.

U pravnom se smislu može reći da špediter pri fiksno (ukupno) utvrđenoj naknadi na određen način ima prava i obveze prijevoznika ili skladištara odnosno osoba čije je usluge koristio u ispunjenju preuzetih obveza.²⁷ Naime, špediter po zakonu odgovara i za rad prijevoznika i drugih osoba kojima se poslužio na temelju ovlaštenja iz ugovora, te je nalogodavac u poziciji kao da je sklopio ugovor izravno s tim osobama (dakle, kao da sam prevozi robu, pakira robu, skladišti robu itd.), koji zapravo imaju položaj špediterovih pomoćnika u ispunjenju.²⁸ Fiksno dogovorena naknada obuhvaća i sve troškove koje špediter snosi, stoga bi eventualna naknada troškova mogla doći u obzir samo ako je posebno ugovorena.²⁹ Takva naknada troška može biti dogovorena posebnom pogodbom s nalogodavcem, ali i putem općih uvjeta poslovanja odnosno tarifa ili ako to proizlazi iz ustaljene poslovne prakse ugovornih strana, pri čemu bi trebala biti riječ o uobičajenim špediterovim troškovima.³⁰ Treba također naglasiti da će kod špedicije s fiksnom naknadom osnovne obveze špeditera iz ugovora o špediciji suštinski ostati iste, osobito ona o čuvanju nalogodavčevih interesa i postupanju s pažnjom dobrog gospodarstvenika.³¹

4. Samostalni nastup špeditera

Špediter može potpuno ili djelomično obaviti prijevoz stvari čija mu je otprema povjerena te tada špediter ima prava i obveze prijevoznika pa mu pripada i odgovarajuća naknada za prijevoz pored naknade za otpremu i naknade troškova u vezi s otpremom, a isto vrijedi i za druge poslove obuhvaćene nalogom, običajima ili općim uvjetima.³² U tom slučaju govorimo o tzv. samostalnom nastupu špeditera. Navedeno pravilo znači da je špediter slobodan samostalno robu prevoziti, skladištiti i pakirati, tj. samostalno obaviti sve usluge koje su povezane s otpremom robe, ako mu to nije zabranjeno, za što može potraživati posebnu naknadu, pri čemu mu za to i ne treba

²⁶ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 118.

²⁷ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 373.

²⁸ Njem. *Erfüllungshilfer*. Tako KOLLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 454 rbr. 68.

²⁹ Usp. čl. 866. st. 1. ZOO-a, a u vezi s čl. 863. ZOO – a po kojem je nalogodavac dužan špediteru naknaditi potrebne troškove učinjene radi izvršenja naloga, pri čemu špediter može zahtijevati naknadu troškova odmah pošto ih je učinio.

³⁰ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 373.

³¹ Tako primjerice CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 510, KOLLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 459 rbr. 41, naglašavaju kako drugačija pravna priroda ugovora o špediciji s fiksnom naknadom ne utječe na špediterovu obvezu čuvanja nalogodavčevih interesa.

³² V. čl. 858. ZOO – a kojemu odgovara čl. 836. ZOO FBiH. V. i čl. 16. Općih uvjeta MOH.

posebno dopuštenje nalogodavca, a protuteža tom pravu špeditera jest njegova stroža odgovornost.³³ Kako je jedna od temeljnih špediterovih obveza čuvanje interesa nalogodavca, treba stati na shvaćanju da špediter ne može iskoristiti mogućnost predviđenu čl. 858. ZOO-a ako to ne bi bilo u skladu s nalogodavčevim interesima, primjerice ako bi to poskupilo otpremu robe za nalogodavca.³⁴ Nadalje, ujedno valja upozoriti i na pretežito prislinopravni karakter propisa (domaćih i međunarodnih) kojima su uređeni odnosi između naručitelja prijevoza i prijevoznika u pojedinim granama prijevoza.

Špediterovo pravo da sam, za svoj račun, preveze nalogodavčevu robu odnosno da sam obavi odnosno sklopi neki od provedbenih poslova s nalogodavcem često je u poslovnoj praksi s obzirom na to da špediteri, poglavito u suvremenom robnom prometu, doista djeluju kao sveopći poduzetnici prometa (transporta) robom (*allround* transportni poduzetnici).³⁵ Nije nužno da špediter samostalno izvrši čitav prijevozno – otpremnički poduhvat, već svoje pravo može iskoristiti i samo djelomično, za neku dionicu puta ili određeno prijevozno sredstvo, što proizlazi iz dikcije čl. 858. st. 1. ZOO – a prema kojem „... može obaviti potpuno ili djelomično prijevoz...“ Ako špediter iskoristi svoje pravo da sam preveze robu obuhvaćenu nalogom (dispozicijom) nalogodavca, on će istodobno, uz već postojeće obveze i prava špeditera, preuzeti glede prijevoza robe prava i obveze prijevoznika pri čemu špediteru pripada i odgovarajuća naknada za prijevoz pored naknade za otpremu i s otpremom povezanih troškova.³⁶ U tom smislu se i ističe da je u tom slučaju riječ o mješovitom ugovoru s komponentama ugovora o špediciji i ugovora o prijevozu te, s osnova čl. 858. st. 3. ZOO-a, i drugih ugovora koji imaju ulogu provedbenih pravnih poslova (npr. uskladištenje).³⁷ Ugovor o špediciji se, dakle, ne pretvara, preobražava u ugovor o prijevozu s obzirom na to da je pravo iz čl. 858. st. 1. ZOO-a sastavni dio ugovora o špediciji koji, sa svim špediterskim komponentama, opstaje i nakon što špediter iskoristi to svoje pravo.³⁸ Stoga se u pravnom smislu može reći da je u slučaju kad špediter pruža neku od usluga samostalno doista riječ o mješovitom ugovoru, što taj pojavni oblik ugovora o špediciji, zajedno sa špedicijom s fiksnom naknadom čini izuzetno bliskim ugovoru o logistici i na određeni način daje i podlogu, temelj za pojavu ugovora o logistici u poslovnoj praksi.³⁹

U poslovnoj i pravnoj praksi postoje tzv. pravi i nepravi špediterov samostalni nastup. Pravi samostalni nastup špeditera (njem: *echter Selbsteintritt*) jest slučaj u kojem špediter prevozi robu vlastitim prijevoznim sredstvima odnosno sredstvima kojima se sam služi u obavljanju svoje gospodarske djelatnosti, pri čemu nije nužno da su ta prijevozna sredstva u njegovu vlasništvu, već to može biti, primjerice, i *leasing* vozila.⁴⁰ Može se poći od pretpostavke da je namjera ZOO – a bila suštinski obuhvatiti upravo ove slučajeve samo-

³³ Usp. čl. 858. st. 2. i 3. ZOO-a. Špediter u tom slučaju ima prava i obveze prijevoznika ili skladištara ako robu skladišti. Tako i CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 123.

³⁴ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 373.

³⁵ U tom smislu SCHMIDT, *op. cit.* u bilj. 2, str. 984, nazivajući špeditera *Allround Unternehmer des Warenumschlags*.

³⁶ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 369, koji naglašava da tada „... jedna uz druge stoje prava i obveze špeditera i prava i obveze prijevoznika“.

³⁷ U tom smislu CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 510, KOLLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 458 rbr. 26.

³⁸ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 368.

³⁹ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 126.

⁴⁰ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 371.

stalnog nastupa špeditera. S druge strane, o nepravom je samostalnom nastupu špeditera (njem: *unechter Selbsteintritt*) riječ ako se špediter koji je sam nastupio kao prijevoznik u ispunjenju obveze poslužio drugim prijevoznicima. Iako strogo gramatičko, nesmisleno tumačenje čl. 858. st. 1. može uputiti na zaključak da nepravi samostalni nastup špeditera nije moguć, s takvim se tumačenjem ne treba složiti.⁴¹

Osnova za razgraničenje špediterova samostalnog nastupa može se pronaći u izričaju odredbe čl. 858. st. 2. koji govori o mogućnosti obavljanja „prijevoza ili dijela prijevoza“ kao i odredba čl. 866. ZOO-a koja govori o prijevozniku kojim se špediter poslužio na temelju ovlaštenja iz ugovora.⁴² Riječ je o tome da špediter ostvaruje svoje pravo s osnova čl. 858. ZOO-a tako da u svoje ime i za svoj račun angažira određenog prijevoznika koji se u pravnom smislu ima smatrati njegovim pomoćnikom u ispunjenju. Iako u praksi može doći do poteškoća u razgraničenju pravog i nepravog samostalnog nastupa špeditera, ponajprije zbog suprotstavljenih ekonomskih interesa ugovornih strana,⁴³ treba uzeti u obzir da nema zapreke da se špediter posluži i nepravim samostalnim nastupom u ispunjenju svojih obveza bez potrebe da mu se nametne vlasništvo odnosno neki drugi oblik prava (*leasing, charter*) nad prijevoznim sredstvom, ponajprije zbog toga što špediter odgovara za rad tih osoba te su prava nalogodavaca na taj način primjereno zaštićena.⁴⁴ Špediter u tom slučaju djeluje za svoj račun, kao i u slučaju fiksne špedicije, i ne može mu se uskratiti pravo na gospodarske koristi takvog nastupa, osim u slučaju da mu sam nalogodavac takvo što ugovorno ne uskrati ili ako je takvo postupanje očigledno u suprotnosti s interesima nalogodavca.⁴⁵

Povezano sa slučajem samostalnog nastupa špeditera i njegovim položajem sveopćeg poduzetnika transporta robe treba istaknuti da se u pravnoj književnosti kao poseban slučaj špediterova nastupa za svoj račun izdvaja i špediter koji djeluje u funkciji operatera multimodalnog transporta.⁴⁶ Bez namjere da se detaljno obrazlaže multimodalni transport kao relativno noviji i složen pravni koncept, treba istaknuti kako je riječ o tome da se u okviru jednog, jedinstvenog prijevoza robe kombiniraju (najmanje dva) različita prijevozna sredstva, da se za cjelokupni poduhvat multimodalnog transporta ispostavlja jedan dokument o prijevozu robe odnosno da je prijevoz obuhvaćen jednim ugovorom te da cjelokupni proces multimodalnog transporta organizira jedan transportni operater odnosno poduzetnik i to operater multimodalnog transporta. Iako bi iz naziva ovog pravnog instituta proizlazilo da je riječ o pretežito i izvorno prometnopravnom pojmu, treba istaknuti kako, prije svih, njemačka pravna književnost pojavu multimodalnog transporta dovodi u vezu prije svega sa djelatnošću špeditera koji samostalno istupaju odnosno djeluju za svoj račun, a koji su u gospodarskom smislu logičan izbor za jedinstvenu organizaciju prijevoza različitim prijevoznim sredstvima. Stoga se kaže da je multimodalni transport prije svega „špediterskog roda“, odnosno

⁴¹ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 125.

⁴² U tom smislu MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 371.

⁴³ Za detaljno obrazloženje suprotstavljenih interesa vidi MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 371 i 372.

⁴⁴ Usp. i čl. 688. ZOO-a po kojem prijevoznik odgovara za rad za osobe koje su po njegovu nalogu radile na izvršenju prijevoza.

⁴⁵ CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 125.

⁴⁶ Primjerice Zelenika, *op. cit.* u bilj. 2, str. 76, Zelenika, Ratko, Pavlić, Helga, *Statusi špeditera u hrvatskoj pravnom sustavu*, Hrvatska pravna revija, 2(2002),4; str. 51 – 59. Detaljnije o špediterima i logističarima kao operaterima multimodalnog transporta vidi u: CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 239 – 253.

srodniji špediciji nego prijevozu, pa bi se moglo analogijom zaključiti kako je položaj operatera multimodalnog transporta bliži položaju špeditera koji djeluje za svoj račun nego pukog prijevoznika.⁴⁷

5. Zbirna špedicija (zbirna otprema)

Špediter može u izvršenju dobivenih naloga uvijek organizirati zbirnu otpremu, osim ako je to ugovorom isključeno, a ako zbirnom špedicijom špediter postigne razliku u vozarini u korist nalogodavca, tada ima pravo na posebnu dodatnu naknadu.⁴⁸ Zbirna špedicija podrazumijeva organizaciju prijevoza robe tako da špediter prikuplja veći broj pošiljki odnosno robu koja pripada različitim nalogodavcima, te ne šalje pošiljke pojedinačno, nego ih predaje prijevozniku zajedno.⁴⁹

Jasno je kako zbirna špedicija ima svoje gospodarsko opravdanje i prednosti. Prije svega, nalogodavcu snižava troškove prijevoza robe te nije potrebno za jednu ili manji broj njegovih pošiljki angažirati čitav prijevozni kapacitet određenog prijevoznog sredstva, već se naknada koju bi trebao sam platiti za prijevoz dijeli na veći broj nalogodavaca.⁵⁰ Špediteri zapravo prijevoznicima omogućavaju ekonomičnije iskorištavanje prijevoznih kapaciteta, a zauzvrat im prijevoznici daju određene povlastice za prijevoz robe.⁵¹

S druge strane, špediter ima pravo na posebnu naknadu ako postigne povoljniju vozarinu, a u slučaju uspješno organizirane zbirne otpreme, to će redovito i biti slučaj. Prava nalogodavca domaće pravo štiti tako da špediter odgovara za gubitak ili oštećenje robe nastale za vrijeme prijevoza do kojih ne bi došlo da nije bilo zbirne otpreme.⁵² Dakle, naizgled nije ustanovljena obveza špeditera da odgovara za rad prijevoznika, već poseban slučaj odgovornosti za gubitak ili oštećenje robe uslijed zbirne špedicije.⁵³ Gospodarski učinak zbirne špedicije svakako utječe i na ekonomski položaj špeditera, ali pitanje jest je li pravo na posebnu, dodatnu naknadu samo po sebi dovoljno da bi zbirna špedicija po trenutnom pravnom uređenju pretpostavljala nastupanje špeditera za svoj račun.⁵⁴

⁴⁷ Tako DREWS, Kai Holger, *Der multimodale Transport im historischen Zusammenhang*, Transportrecht, 5(2006), 177 – 184, str. 182.

⁴⁸ V. čl. 867. st. 1. i 2. ZOO-a kojem odgovara čl. 845. ZOO FBiH.

⁴⁹ Tako, primjerice, GORENC, *op. cit.* u bilj. 2, str. 1281.

⁵⁰ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 120.

⁵¹ Tako GORENC, *op. cit.* u bilj. 151, str. 1281.

⁵² V. čl. 867. st. 3.

⁵³ GORENC, *op. cit.* u bilj. 2, str. 1281., tvrdi da je u osnovi riječ o odgovornosti za rad prijevoznika što suštinski može biti dvojbeno iz dva razloga. Prvo, takvo što nije izričito propisano za takav slučaj, a jest za neke druge slučajeve stoga namjera zakonodavca čini se nije bila jednoznačno ustanoviti odgovornost za rad treće osobe, a što je pitanje koje treba *de lege ferenda* riješiti na odgovarajući način. Drugo, odgovornost za rad podrazumijevala bi da prijevoznik u takvu slučaju ima položaj špediterova pomoćnika u ispunjenju, što je nemoguće zbog izričito propisane odgovornosti špeditera za štetu. Da do oštećenja robe dođe iz nekih drugih razloga, a ne zbog zbirne otpreme, nalogodavac ne bi mogao tražiti naknadu štete od špeditera, ali bi mogao od prijevoznika, što nije slučaj kad špediter odgovara za rad treće osobe. U tom smislu jasna je i potreba za intervencijom u zakonski tekst i nedovoljno promišljeno uređenje zbirne špedicije u ZOO-u kako bi se u praksi izbjegla dvojbeni tumačenja.

⁵⁴ Stoga se u domaćoj pravnoj književnosti rijetko spominjala mogućnost da bi pri zbirnoj špediciji špediter djelovao za svoj račun. Primjerice, GRUBIŠIĆ, *op. cit.* u bilj. 2, str. 26.

Vladajuće je stajalište inozemne pravne književnosti da špediter koji djeluje kao tzv. *cargo consolidator* odnosno špediter koji poduzima zbirno tovarjenje robe ima suštinski položaj nalogodavca (*principal, carrier*) i djeluje za svoj račun.⁵⁵ Također, ni u, s hrvatskim pravom usporedivom, njemačkom pravu nema mjesta dvojba. Špediter za svoj račun djeluje u slučajevima samostalnog nastupa⁵⁶, špedicije s fiksnom naknadom⁵⁷ i zbirne špedicije.⁵⁸ U svim navedenim slučajevima propisano je da špediter ima prava i obveze prijevoznika iz ugovora o prijevozu, pri čemu to ne znači da je ujedno riječ o ugovoru o prijevozu, već o kombinaciji ugovora o špediciji i ugovora o prijevozu.⁵⁹ Djelovanje špeditera za svoj račun i u slučaju zbirne špedicije ima svoje, ne samo gospodarsko već i pravno obrazloženje. U gospodarskom je smislu jasno da je zbirna špedicija u pravilu jeftinija od pojedinačne špedicije s obzirom da će se kapaciteti prijevoznih sredstava koji se angažiraju bolje iskoristiti ako se prikupi roba većeg broja nalogodavaca i poduzme zbirna špedicija.⁶⁰

Izazov utvrđenju da i po hrvatskom pravu zbirna špedicija (zbirno tovarjenje robe) i u pravnom smislu povlači za sobom djelovanje špeditera za svoj račun jest u dikciji čl. 867. ZOO-a iz koje proizlazi da zakon uređuje zbirnu špediciju naprosto tek kao pojavni oblik redovne špedicije kod kojeg špediter sklapa ugovore u prijevozu za račun nalogodavca. Suština problema s konceptom zbirne špedicije po čl. 867. ZOO-a krije se u tome da špediter teško može egzaktno razdijeliti prikupljenu robu tako da svakom pojedinom nalogodavcu pripadne dio koji otpada na njega te u skladu s tim zatražiti od svakog pojedinog nalogodavca da mu temeljem čl. 863. ZOO-a naknadi potrebne troškove učinjene radi izvršenja zbirne otpreme robe.⁶¹ Upravo zbog toga hrvatskom pravu bliske poredbenopravne kodifikacije predviđaju da špediter kod zbirne špedicije sklapa ugovore o prijevozu za svoj račun, a jednako tako konceptualno odbacuju špediterovo sklapanje ugovora o prijevozu za račun nalogodavca, s obzirom da upravo špediter prije svih ima jasan gospodarski interes prikupiti robu od više različitih nalogodavaca i za svoj račun sklopiti ugovore o prijevozu zbirno prikupljenog tereta pri čemu će računati na svoju dodatnu zaradu na razlici u cijeni između pojedinačne i zbirne špedicije.⁶²

Ključni se problem treba detektirati u određivanju ukupnog troška prijevoza za svakog pojedinog nalogodavca odnosno raspoređivanju troška, osobito pri organiziranju prijevoza različitih roba velikog broja nalogodavaca. Sklapanje ugovora o prijevozu za račun svakog pojedinog nalogodavca pretpostavljalo bi sasvim preciznu podjelu troška otpreme na svakog nalogodavca, što je praktično iznimno teško.⁶³ Razlog su tomu brojne, različite metode podjele ukupnog troška otpreme (primjerice prema broju ko-

⁵⁵ Tako, primjerice RAMBERG, J., *The Law of Transport Operators in International Trade*, Nortsteds Juridik, Stockholm, 2005., str. 29, RAMBERG, J. u: FABER, D., (et. al.), *Multimodal Transport - Avoiding Legal Problems*, LLP, London/Hong Kong, 1997., str. 24, odnosno njemački autori koji to zaključuju s obzirom na odgovarajuću odredbu HGB-a.

⁵⁶ V. § 458 HGB-a koji ovlašćuje špeditera na samostalno izvršavanje poslova potrebnih za prijevoz robe.

⁵⁷ V. § 459 HGB-a.

⁵⁸ V. § 460 HGB-a.

⁵⁹ Tako CANARIS, *op. cit.* u bilj. 2, str. 510.

⁶⁰ U tom smislu RINKLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 460 rbr. 5.

⁶¹ Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 375.

⁶² Tako MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 375, s pozivom na usporedive § 460 HGB-a i § 413 UGB-a.

⁶³ Tako BYDLINSKI, *op. cit.* u bilj. 2, § 460 rbr. 6 i 26.

mada, težini robe, obujmu). Preciznost i pravičnost raspodjele troška ovisi o odabranoj metodi obračuna, a različite obračunske metode mogu dovesti do arbitrarnosti i nejednakosti u podjeli troška.⁶⁴ Djelovanje špeditera kao prijevoznika, za svoj račun, rješava te probleme.

Njemačko je pravo odredbom § 460 Abs. 2 HGB-a utvrdilo da špediter u slučaju zbirne špedicije može tražiti razumnu naknadu u skladu s okolnostima slučaja, ali ne više od vozarine uobičajene za prijevoz pojedine robe. Špediter, dakle, uz naknadu za poslove špedicije, naplaćuje naknadu za prijevoz čija se primjerenost procjenjuje od slučaja do slučaja, no koja ne smije ni u kom slučaju biti viša od vozarine koju bi nalogodavac platio u slučaju da se prevozi isključivo njegova pošiljka s osnova pojedinačnog ugovora o prijevozu.⁶⁵ Riječ je o odredbi koja dodatno štiti interese nalogodavca te podupire tezu o djelovanju špeditera za svoj račun u ovom slučaju, zato što špediteru ostavlja prostor za dodatnu zaradu s obzirom na odnos prihoda i rashoda svake pojedine konsolidirane pošiljke. Interesi nalogodavca zaštićeni su povišenom odgovornošću špeditera za uspjeh otpreme nalogodavčeve robe, a ne samo odgovornošću za izbor prijevoznika.⁶⁶ Stoga je opravdano shvaćanje dijela domaće pravne književnosti koja pomalo i naivnim smatra rješenje predviđeno čl. 867. st. 2. ZOO-a po kojem špediteru za postizanje razlike u vozarini koju je pribavio nalogodavcu pripada tek posebna dodatna naknada umjesto da mu se prizna pravo na naknadu za prijevoz robe, ali i nametne pojačana odgovornost za rad osoba kojima se služi u provođenju zbirne otpreme te stoga potvrdi njegovo djelovanje za svoj račun.⁶⁷ Slijedom svega navedenog valja predložiti *de lege ferenda* izmjenu postojećih odredbi ZOO-a koje bi sadržavale i propisivale odgovornost špeditera i za rad prijevoznika i drugih poduzetnika provedbenih poslova, a ne isključivo za njihov izbor i za kauzalitet štete i poduzimanja zbirne otpreme.

6. Zaključak

Temeljni zaključak koji treba izvući iz rasprave o ugovoru o špediciji i nastupu, djelovanju špeditera za svoj račun jest taj da definicija ugovora o špediciji odnosno pojam ugovora o špediciji onako kako je utvrđen čl. 849. ZOO – a ne prijeći nastupanje špeditera odnosno pružanje usluga u ovom ugovornom odnosu za svoj račun. Upravo suprotno, a na to upućuju i vladajuća stajališta poredbene, ali i domaće pravne književnosti, nastupi špeditera za svoj (vlastiti) račun postaju u poslovnoj praksi uobičajeni, gotovo na razni pravila, a ne iznimke.

Nastup špeditera za svoj (vlastiti) račun podrazumijeva da konačna ekonomska korist iz sklapanja (a u slučaju pravog samostalnog nastupa špeditera i neposrednog poduzimanja) provedbenih poslova (ponajprije prijevoza, ali i skladištenja robe) s trećima pripada špediteru, a ne nalogodavcu. Ta korist proizlazi iz povoljnijih uvjeta provedbenih poslova koje je špediter kadar dogovoriti s trećima koji robu prevoze, skladište ili poduzimaju druge poslove potrebne za otpremu ili dopremu robe, a na koje je dogovaranje špediter osobito motiviran kada zna da će korist od povoljnijeg dogovora

⁶⁴ Tako RINKLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 460 rbr. 14.

⁶⁵ Tako KOLLER, *op. cit.* u bilj. 2, § 460 rbr. 18.

⁶⁶ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 65.

⁶⁷ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 65. s pozivom na MILADIN, *op. cit.* u bilj. 2, str. 376.

pripasti njemu. S druge strane, položaj nalogodavca primjereno je zaštićen povećanom odgovornošću špeditera za rad osoba kojima se u izvršenju ugovora poslužio, prvenstveno kako bi se osiguralo da špediter, koji slijedi svoj vlastiti gospodarski interes, pri izboru poduzetnika provedbenih poslova, uzimajući prije svega u obzir kriterij cijene, jednako tako skrbi i o kvaliteti i brzini pruženih usluga. U gospodarskom smislu nalogodavac je suštinski lišen brige o kalkulaciji pojedinačnih troškova otpreme robe kao i potrebe da mu špediter u smislu primjenjivih pravila polaže račun nakon završenog posla, s obzirom da će svi troškovi biti obuhvaćeni jedinstvenom (ukupnom) naknadom koju će biti dužan isplatiti špediteru, ili će, u slučaju samostalnog špediterova nastupa naknađivati izravno trošak prijevoza, skladišnine i sl. Povrh svega navedenog, i ne uzimajući u obzir špediterovu savjetodavnu funkciju i opću obvezu čuvanja nalogodavčevih interesa i onda kad nastupa za svoj račun, u pravnom će smislu nalogodavac imati jednu, jedinstvenu točku odgovornosti za sve radnje koje se poduzimaju u sve složenijim prijevozno – otpremničkim poduhvatima.

U smislu postojeće formulacije čl. 867. ZOO – a o zbirnoj otpremi argumentira se shvaćanje utemeljeno na poredbenopravnim uzorima i gospodarskoj logici zbirnog otpremanja zašto bi se trebalo uzeti da i u ovom slučaju špediter nastupa za svoj račun. Posebno se naglašava potreba da se, *de lege ferenda*, ovaj članak izmijeni na odgovarajući način, i to u dijelu u kojem bi špediter odgovarao i za rad prijevoznika i drugih osoba kojima se poslužio u izvršenju naloga, pri čemu špediteru za organizaciju zbirne otpreme pored naknade po osnovi otpreme ima pripasti i odgovarajuća primjerena naknada za prijevoz koja ne smije premašiti uobičajenu naknadu za prijevoz, a isto bi vrijedilo i za druge poslove obuhvaćene nalogom, običajima ili općim uvjetima (primjerice, za skladištenje robe).

U praktičnom smislu završno treba istaknuti da je u praksi zapravo čest slučaj kod kojega se nalogodavac i špediter sporazumijevaju oko zbirnog tovarjenja nalogodavčeve robe odnosno otpreme zajedno s robom drugih nalogodavaca i to prema unaprijed poznatim uvjetima otpreme. Slijedeći gospodarsku logiku ovog odnosa, treba uzeti da će strane u tom slučaju unaprijed dogovoriti naknadu koja će obuhvatiti i uštedu koja se ostvaruje zbirnom špedicijom. U tom slučaju se suštinski radi o unaprijed određenoj ukupnoj (fiksnoj) naknadi na koju se ima primijeniti čl. 866. ZOO-a koji nedvojbeno podrazumijeva djelovanje špeditera za svoj račun i odgovornost za rad trećih osoba pa se i s tih osnova može postaviti pitanje smislenosti pravila o posebnoj dodatnoj naknadi špeditera s osnova čl. 867. st. 2. ZOO-a.⁶⁸ Nadalje, špediter se u provedbi ugovora odnosno organizaciji zbirne otpreme može poslužiti i vlastitim prijevoznim sredstvi-
ma ili poduzeti tzv. nepravu samostalni nastup koristeći se ovlašću iz čl. 858. ZOO-a. U navedenim slučajevima zbirne otpreme bez ikakve bi sumnje bila riječ o djelovanju špeditera za svoj račun, a koji zauzvrat odgovara temeljem pojačane odgovornosti, za rezultat obavljenog posla, i ne bi bilo mjesta potencijalnim dvojabama koje proizlaze iz trenutnog uređenja čl. 867. ZOO – a.

⁶⁸ Tako CERONJA, *op. cit.* u bilj. 2, str. 66.

Petar CERONJA, PhD., Assistant Professor,
University of Zagreb, Faculty of Law,
petar.ceronja@pravo.hr

FREIGHT FORWARDING CONTRACT AND THE PERFORMARNCE OF THE FORWARDER ON HIS OWN ACCOUNT (HIS OWN BEHALF)

Summary: Although from the concept and the legislative definition of the freight forwarding contract, both in the laws of the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina, it follows that the freight forwarder acts in his own name and for the account (on behalf of) of the principal, and exceptionally in the name and for the account (on behalf of) of the principal, (in other words, always for the account of the principal) there are situations in which the freight forwarder, fulfilling the contractual obligations, acts on his own account (on his own behalf). Moreover, it could be argued that in contemporary business practice, such a way of operating by freight forwarders is, in fact, a rule, not the exception. By assuming responsibility for the execution of the entire shipping undertaking, the modern freight forwarder is transformed into a so-called all – round entrepreneur of transport of goods, often directly providing services that were traditionally exclusively contracted with third parties for the account of (on behalf of) the principals, primarily transportation of goods, but also warehousing of goods. By combining all the relevant services, actions and tasks into a single service, a freight forwarder who possesses sufficient transport and warehousing capacities is transformed into a logistics services provider, i.e. an entrepreneur who enters into logistics contracts with his clients, the economic basis and legal bedrock of which can be found, in fact, in the freight forwarder's activities performed for his own account. The paper, therefore, examines typical cases of freight forwarders acting for their own account, with particular emphasis on the so-called special cases of forwarding (fixed remuneration forwarding and collective forwarding) and the legal effects of such a manner of acting by the forwarder. The paper delineates and clarifies actions of the freight forwarder on his own account from acting for the account of (on behalf of) the principal with the proposition of certain *de lege ferenda* interventions in the legislative framework.

Keywords: freight forwarding contract, freight forwarder, fixed (total) remuneration forwarding, collective forwarding, forwarder acting as a carrier.